

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת מינוי יהושע

[א]

(לא, ג) ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאִשְׁרֵי דְבַר ה' :
הטעם שכתוב ה' עובר לפניך כו' יהושע עובר לפניך

(לא, ג) יהושע הוא עובר לפניך כאשר דבר ה' ¹. פירוש, אימתי ה' עובר לפניך וישמיד הגוים האלה מלפניך, דוקא באופן שיהושע עובר לפניך כאשר דבר ה', וזהו בריש פרשת ואתחנן (דברים ג, כח) והוא ינחיל אותם, שדרשו בספרי שם (פסקא כט) אם מנחילם נוחלין כו' אם אתה עובר לפניהם עוברין כו' יעוין שם באורך ².

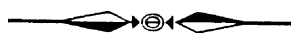

[ב]

(לא, ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזֹק וְאִמָּץ כִּי אַתָּה תִּבְּרָא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לֵאמֹר לְךָ וְאֵתָה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם :

מלחמה בעי נפלו מהם כשלשים וששה צדיקים שנאמר (יהושע ז, ה-י) "ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש וירדפום, ויקרע יהושע שמלותיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב, ויאמר יהושע אהה ה' אלהים למה העברת העביר, כי אדני מה אומר אחרי אשר הפך, ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך מתחילה, אם עובר לפניהם, עוברים, ואם לאו אינם עוברים. אם מנחילם, נוחלים, ואם לאו, אינם נוחלים. שלחתם ולא הלכת אחריהם" ע"כ. ולכן גם כאן כתוב, מתי ה' יעבור לפניך וישמיד את הגוים, רק בתנאי שיהושע יעבור לפניך כאשר דבר ה'. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: הטעם שכתוב ה' עובר לפניך כו' יהושע עובר לפניך, דהוא תנאי, שדוקא באופן שיהושע יעבור לפניך, אז ה' יעבור לפניך וישמיד את הגוים מלפניך.

[ב]

דברים לא, א-ט (א) וַיִּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת וּלְבוֹא וְה' אָמַר אֵלָי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: (ג) ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאִשְׁרֵי דְבַר ה': (ד) וְעַשֶׂה ה' לָהֶם כְּאִשְׁרֵי עֲשֵׂה לְסִיחֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם: (ה) וּנְתַנֶּם ה' לְפָנֶיכֶם וְעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם: (ו) חֲזֹקוּ וְאִמָּצוּ אֶל תִּירְאוֹ וְאֵל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזֹק וְאִמָּץ כִּי אַתָּה תִּבְּרָא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לֵאמֹר לְךָ וְאֵתָה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם: (ח) וְה' הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: (ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתֶּנָּה אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֵל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

פסקאות: א - ז

¹ [א] (דברים לא, ג) ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמִיד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאִשְׁרֵי דְבַר ה' ע"כ. ויש לדקדק, מה הוא פשט הכתוב, שפתח ואמר ה' עובר לפניך כו', וחוזר ואומר יהושע עובר לפניך.

אבל הביאור בזה, דכונת התורה לומר, שזה שה' יעבור לפניך וישמיד את הגוים הוא רק בתנאי שיהושע עובר לפניך כאשר דיבר ה', וכאן עוד מקור למה שדרוש חז"ל בספרי על הפסוק (דברים ג, כח) "וְצֹא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאִמָּצְהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לְפָנֶיךָ הָעָם הַזֶּה וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאָה" ע"כ, דקשה מה הוא הלשון "הוא", די לכתוב 'כי יעבור' כו' 'וינחיל אותם', ומכאן דרשו חז"ל דבא הכתוב לומר שהוא תנאי, מתי יצליחו לעבור, רק כאשר יהושע יעבור לפניהם. ומתי ינחלו, רק כאשר יהושע ינחיל אותם.

וז"ל הספרי (דברים פרשת ואתחנן פסקא כט) "כי הוא יעבור לפני העם הזה, אם עובר לפניהם, עוברים, ואם לאו אינם עוברים. והוא ינחיל אותם, אם מנחילם, נוחלים, ואם לאו אינם נוחלים. וכן אתה מוצא כשהלכו לעשות

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הטעם שאמר משה ליהושע, שלעניי כל ישראל יחזק ויאמץ

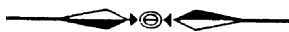
(לא, ז) לעיני כל ישראל חזק ואמץ³. על דרך צחות, כי גם המלך נצטוו לבלתי רום לבבו (דברים יז, כ), ויהושפט מלך יהודה, כשהיה רואה תלמיד חכם כו' מחבקו ומנשקו כו' אבי אבי כו' (מכות כד, א), אבל זה רק בצנעה, אבל לעיני העם, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות יז, א), ומפני מה נענש שאול, על שמחל על כבודו (יומא כב, ב), וזה (שמואל-א, טו, יז) אם קטן אתה בעיניך, וירא וחרד מפני כל, ונמוך בדעתך לכבד כל אדם, אבל לעיני כל ישראל חזק ואמץ, לא תתנהג בענוה ולא תראה להם מורד, רק היה קשה כבדול וגבור כארי נגד העם⁴.

[ג]

(לא, ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם:

ביאור כונת חז"ל שמושה אמר שיהושע יבוא יחד עם הזקנים, וה' אמר לו שרק דבר אחד לדור ולא שני דברים

(לא, ז) כי אתה תבא את העם הזה כו'⁵ ולהלן (פסוק כג) כי אתה תביא וכו', אמר רבי יוחנן וכו' אתה והזקנים שבדור עמד, אמר לו

[ג]

⁵ [ג] (לא, ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם" ע"כ. ויש לדקדק, דהכא כתיב "כי אתה תבוא", ולהלן (פסוק כג) כתוב "תביא", דכתיב (דברים לא, כג) "ויצו את יהושע בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה עמך" ע"כ, וכבר דרשו בזה חז"ל וז"ל (סנהדרין ח, א) "כתיב כי אתה תבוא, וכתיב כי אתה תביא, אמר רבי יוחנן: אמר לו משה ליהושע: אתה והזקנים שבדור עמהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: טול מקל, והך על קדקדם, - דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור" ע"כ. ורש"י כאן מביא דרשה זו. מבואר, דמשה רבינו ציוה שיהושע ינהיג את העם בעצה אחת עם הזקנים שבדור, ולא ינהיג לבדו, ואמר לו הקדוש ברוך הוא דאין שני מנהיגים לדור, אלא דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור.

אבל הוא פלא גדול מאוד. וכי יעלה על הדעת שמושה רבינו ע"ה לא ידע שאין שני מנהיגים לדור, והרי משה בעצמו ביקש מה' (במדבר כז, טו-יז), שיהיה מנהיג אחד, דכתיב (טו) וינדב משה אל ה' לאמר: (טז) ופקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה: (יז) אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה" ע"כ. ולאחר מכן כתוב (שם) "ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו: (יט) והעמדתי אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתיה אתו לעיניהם: (כ) ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמד וישאל לו

³ [ב] (לא, ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם", יש לדקדק, מדוע כתוב "לעיני כל ישראל", והרי הציוי שצוה את יהושע חזק ואמץ הוא מצוה אישית ששייכת רק למלך עצמו, ואין צריך לצוותו לעיני כל ישראל על מצוה זו.

אבל הביאור בזה על דרך צחות, ד"לעיני כל ישראל", הכונה שציוהו להיות חזק ואמץ רק כנגד העם לעיני כל ישראל, אבל בצנעה צריך לנהוג בעונה יתירה, שגם המלך מצווה לבלתי רום לבבו (דברים יז, כ), ויהושפט המלך היה מכניע עצמו לפני כל תלמיד חכם, כמו שאמרו חז"ל במכות (כד, א) "ואת יראי ה' יכבד - זה יהושפט מלך יהודה, שבשעה שהיה רואה תלמיד חכם, היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו: (אבי אבי) רבי רבי, מרי מרי" ע"כ, ואמרו חז"ל ביומא (כב, ב) "אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול - מפני שמחל על כבודו" ע"כ. אבל לעיני כל ישראל אסור למלך לנהוג בעוונה.

ובזה יבואר כונת הנביא שמואל שאמר לשאול (שמואל א טו, יז) "ויאמר שמואל הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשיך ה' למלך על ישראל" ע"כ, כלומר, אפילו שאתה עניו וירא וחרד מפני כל ונמוך בדעתך, ראש שבטי ישראל אתה, ולעניי ישראל צריך לנהוג בעוצמה, לכן אמר משה ליהושע, שלעניי כל ישראל חזק ואמץ.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שאמר משה ליהושע, שלעניי כל ישראל יחזק ואמץ, כיון שבצנעה גם מלך חייב לנהוג בענוה יתירה, ורק "לעיני כל ישראל" צריך להראות חזק ואמץ, שמלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול.

משך חכמה

פרשת וילך - שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

למשפיעים ומאירים, ולכן אמר כי אתה תביא, דבר אחד לדור ואין שני כו' רק הוא יהיה משפיע על ידי הארתו ממש רבינו, אבל לא ישפיע על הזקנים שהם ישפיעו על זולתם⁶.

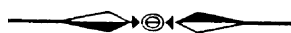
[ד - המשך]

עוד ביאור בכונת חז"ל הנ"ל

עוד⁷ יש לפרש, כי משה אמר (פסוק ח) וה' הוא ההולך לפניך, וכל מקום שנאמר וה', הוא ובית דינו, כמו שאמרו במדרש רבה

שהזקנים ינהיגו את הדור חלילה, זה לא עלתה על דעתו, אלא שיהושע יהיה בכוחו להאיר על הזקנים שיאירו לאחרים, לכן אמר משה, אתה תבוא עם הזקנים, דהיינו שיהיה להם גם קצת אור ממך, ויהיו קצת כמותך, שגם הם יהיה בכוחם להשפיע כשם שיש לך כח להשפיע ממני. אבל הקדוש ברוך ידע, שיהושע לא יהיה במעלתו של משה רבינו, ולא יהיה בהשגתו לעשות את הזקנים למשפיעים, לכן אמר כי אתה תביא לבדך לא עם הזקנים כלל, שלא יהיה כוחך להאיר להם שישפיעו. ומה שאמר דבר אד לדור, הכונה שרק אתה תהיה משפיע לדור על ידי משה רבינו, ולא הם, שאתה לא יהיה בכוחך להשפיע על הזקנים שישפיעו על זולתם. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: אין לפרש כונת חז"ל - שמשה אמר שיהושע יבוא יחד עם הזקנים, וה' אמר לו שרק דבר אחד לדור ולא שני דברים - כפשוטו, דבודאי לא עלה בדעת משה רבינו שאפשר להניג דור על ידי שני מנהיגים, אלא כונתו היתה, שכשם שיהושע נשפע על ידו, שיוכל להשפיע על אחרים, כך יהיה בכוחו של יהושע להשפיע על הזקנים שיהיה בכוחם להשפיע על אחרים, לזה אמר לו ה', שרק משה היה זה בכוחו, אבל ליהושע לא יהיה כחו להשפיע על אחרים שיפשיעו.

[ד]

⁷ [ד - המשך] עוד יתכן לפרש כונת חז"ל, במה שאמר משה רבינו ע"ה אתה תבוא עם זקנים שבדור, שבדודאי אין הכונה שהזקנים ינהיגו עמו, אלא הכונה על דרך זה, דהנה להלן אמר משה ליהושע (דברים לא, ח) "וה'

הקדוש ברוך הוא טול מקל והך על קדקדס [פרק קמא (דף ח, א) דסנהדרין, ורש"י הביאו (בפסוקנו)]. הענין, דאמרו (בבא בתרא עה, א) זקנים שבדור אמרו אוי לה לאותה בושה כו' משה כפני חמה יהושע כפני לבנה. הכוונה, כמו הלבנה שאין לה אור בעצם, רק שמקבלת אור מן החמה, ולכן אין כוח להלבנה להאיר על דבר אחר שתהא מאירה לאחרים, רק כוחה להאיר על הארץ, אבל לא לעשות דבר אחר למאיר. אבל משה דימה כי יהיה במעלתו, ויכול להאיר על הזקנים ולהשפיע עליהם שהם ישפיעו על זולתם, לכן אמר, אתה והזקנים שבדור עמך, שגם הם ישפיעו, מה שאין כן השם שידע האמת שלא יהיה במעלתו והשגתו לעשות הזקנים

במשפט האורים לפני ה' על פיו יצאו ועל פיו יבאו וכל פני ישראל אתו וכל העדה: (כב) ויעש משה פאשר צוה ה' אתו ויקח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן וכלפני כל העדה: (כג) ויסמך את ידיו עליו ויצוהו פאשר דבר ה' ביד משה: "ע"כ.

הנה הדברים ברורים שמשה ציוה את יהושע להנהיג לבדו את כל ישראל, ומהיכי תיתי לומר שמשה רבינו עלה בדעתו שיהושע לא יהיה מנהיג לבדו אלא ביחד עם הזקנים. ועוד, דכבר נתבאר בפסקא א' שהוא תנאי שה' יעבור לפניו רק אם יהושע ינהיג ויעבור לפניו וינחיל אותם, ולא נזכר כלל זקנים שבדור עמו. ועוד שכל בר דעת מבין שאין אפשרות להנהיג על ידי שני מנהיגים. ועוד הרי משה בעצמו הנהיג לבדו בלא הזקנים, ומדוע חשב שיהושע ינהיג עם הזקנים.

אבל באמת חז"ל נתכונו כאן כונה גדולה מאוד. דהנה איתא בבבא בתרא (עה, א) "ונתתה מהודך עליו - ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה" ע"כ, וצריך ביאור, מה כונת חז"ל שהמשילו את פני משה לחמה ופני יהושע ללבנה. אבל הביאור בזה, שהלבנה אין לה אור בעצם רק מקבלת אור מהחמה, ולכן אין כח ללבנה להאיר על דבר אחר, שהדבר האחר יהיה מאיר לאחרים, שכיון שאין לה אור משלה, האור שלה הוא חלש ומאיר רק לארץ, אבל החמה שיש לה אור בעצמותה, יש לה כח להאיר על דבר אחר שיאיר, דהיינו הלבנה, שהחמה מאירה ללבנה שתתן אורה לארץ. לכן דימו את משה לאור בעצמותו, שהיה בכוחו להאיר על יהושע שיאיר על ישראל, אבל פני יהושע כפני לבנה, שאין בכוחו להאיר על אחרים שיאירו וישפיעו על זולתם.

ובזה יתבאר היטב כונת הענין, דמשה רבינו בענותו סבר, שכמו שיש בכוחו להאיר על יהושע כך יהיה כח ביהושע כח להאיר על הזקנים, ולא נתכון

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ופריה ורביה, בא המלאך, וכמו שפירשו זכרונם לברכה במגילה (ג, א), עיין שם⁸.

[ה - המשך]

עוד ביאור בכונת חז"ל הנ"ל

ועוד⁹ יתכן על פי מה דאמרו בפרק הדר (עירובין סג, א), דמשום דאלעזר הורה הלכה בפני רבו הלכות געולי מדין, לכן נענש שלא היה יהושע צריך אליו, לכן משה שהיה סבור שיהיה צריך

שם". [א.ה. לא זכיתי להבין כונת רבינו שכתב "וכשביטל כו". וה' יאיר עיני] ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ **תמצית דבריו:** משה רבינו הבין מה', שכשיהושע ינהיג, ילך לפניו ה' עם בית דינו, לכן סבר, שכעין דוגמא של מעלה יש לו להתיעץ עם הזקנים, מה שאין כן משה בעצמו, שה' הלך לפניו לבדו, לכן לא היה צריך את הזקנים עמו, ועל זה אמר לו ה', שהוא ילך לפניו לבדו בלא הזקנים, כמו שהלך לפני משה.

[ה - המשך]

⁹ [ה - המשך] עוד יש לבאר כונת חז"ל, דאיחא בעירובין (סג, א), דכל המורה הלכה בפני רבו מורידין אותו מגדולתו, וכיון דאלעזר הורה הלכה בפני רבו, לפיכך הורידוהו מגדולתו, דכשזוהי ה' את משה לסמוך ידו על יהושע כתוב (במדבר כז, כ-כא) "כ) וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי ה' עַל פִּי יִצְחָק וְעַל פִּי יִבְאֹר הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל הָעֵדָה", הנה מפורש שיהושע יצטרך לאלעזר הכהן לשאול באורים ותומים, ואמרו בש"ס שם, שלא מצאנו שיהושע היה צריך את אלעזר, והטעם, כיון שנענש אלעזר וירד מגדולתו.

ובזה יתבאר היטב כונת חז"ל, דמשה רבינו התכון "תבוא" היינו עם אלעזר הכהן דיצטרך לו, דלא ידע משה שנענש ולא יצטרך לו, אבל ה' שידע זאת אמר תביא, אתה לבדך, שלא תצטרך לאלעזר הכהן. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

שיר השירים על פסוק (א, ט) לסוסתי כו', אם כן אצל משה שהשם לבדו הלך לפניו, היה הוא בעצמו המוליך ומביא אותם, מה שאין כן ביהושע, שה' ובית דינו עוברים לפניו, לכן גם הוא יהיה מעין דוגמא של מעלה לנהל הוא והזקנים עמו, אולם ה' אמר לו כי אתה תביא את העם הזה, דבר אחד לדור, טול מקל והך על קדקדם, ואנכי אהיה עמך, פירוש בלא בית דינו, רק השם יתברך לבדו, ולכן אמרו בני גד ובני ראובן אל יהושע (יהושע א, יז), רק יהיה ה' אלקיך עמך כאשר היה עם משה, פירוש בעצמו, ולא עם בית דינו, כל איש אשר ימרה את פיך מות יומת (שם פסוק יח), שדבר אחד לדור כו', וכשביטל ישראל מתלמוד תורה

הוא ההלך לפניו הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת", וכל מה שאמר משה ליהושע כך שמע מפי הגבורה לומר, וכל מקום שכתוב "וה'", הכונה הוא ובית דינו, כמו שדרשו חז"ל במדרש רבה על הפסוק שיר השירים א, ט "לְסוֹסֹתַי בְּרִכְבִּי פָרְעָה דְּמִיתִיף רַעֲיָתִי".

וכיון ששמע מפי ה' שכשיהושע ילך להנהיג, ה' ילך לפניו עם בית דינו, אבל כשמשה רבינו הלך היה ה' לבדו לפניו, לפיכך סבר משה, שכשהוא הנהיג, היה מנהיג לבד, כשם ה' הלך לפניו לבד, שהמנהיג בארץ הוא מעין דוגמא של מעלה, כשם שה' הלך לפניו לבדו כך הוא הנהיג לבדו, אבל כשיהושע ילך, וילך לפניו ה' ובית דינו, גם הוא ילך מעין דוגמא של מעלה לנהל עם הזקנים, ומה שביקש יפקוד ה' איש על העדה, דמכל מקום המנהיג לבדו יהיה יהושע, אלא שיהיו עמו גם זקנים כדוגמת ה' ובית דינו, שה' הוא המנהיג לבדו אלא שיש בית דין עמו.

אבל ה' אמר לו, כי אתה תביא את העם הזה, דבר אחד לדור, טול מקל, פירוש שילך לפניו בלא בית דין, רק לבדו, ולכן אמר ה' ליהושע אתה תביא כו' ואהיה עמך היינו לבדי בלא בית דין.

ובזה יתבאר מה שאמרו בני גד ובני ראובן אל יהושע (יהושע א, יז) "כָּל אֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ אֶל מֹשֶׁה בְּנֶשְׁמַע אֱלֹהֶיךָ רַק יְהִיֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה", דלכאורה קשה, מה כונתם שה' יהיה עמו. אבל לאור המבואר הכונה, שכמו שהיה ה' לבדו בעצמו עם משה ולא עם בית דינו, כך יהיה עמך ה' לבדו בלא בית דינו, ולכן אמרו שם (פסוק יח) "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנוּ יוֹמַת רַק חֹזֵק וְאִמָּץ", כיון שדבר אחד לדור ואתה מנהיג לבדך, אם ממרים אותך אין צריך רשות מהזקנים להמיתו, אלא ומת שהמרה את פיך. "וכשביטל ישראל מתלמוד תורה ופריה ורביה בא המלאך, וכמו שפירשו זכרונם לברכה במגילה, עיין

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

עוד טעם שאמר תבוא את העם, ולא אמר תביא את העם

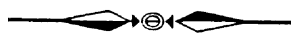
(לא, ז) כי אתה תבוא את העם הזה כו'¹¹. פירוש, חזק ואמץ, כי כמו שמכל הנמנים ראשונה, לא נשארו רק כלב ויהושע (יהושע יד, ו-יד) ונתקיים דבר ה' שאמר (דברים א, לח) יהושע כו' הוא יבא שמה, כן יתקיים דבר ה' מה שדבר (שם) כי הוא ינחילנה את ישראל, ולכן הוה בטוח ואתה תנחילנה, וממה שאתה תבוא עם העם תדע כי תנחילנה¹².

אחרי ה' (לז) גם פי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: (לח) יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק כי הוא ינחילנה את ישראל, ולמרות ההבטחה של ה', יתכן שלא יבוא הדבר הטוב שיהושע ינחילנה, כי לפעמים חלילה החטא גורם, כמו שאמרו חז"ל בברכות (ד, א). לכן אמר משה ליהושע, תחזק ותאמץ להנחיל את ישראל, ולא יעלה בלבך ספק בהבטחת ה' יתברך, כי כמו שמכל אלו שנמנו בראשונה במנין העם לא נשארו רק אתה וכלב (יהושע יד, ו-יד), ונתקיים במלואו דבר ה' שאמר (דברים א, לח) "יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה", כך יתקיים במלואו סוף הכתוב "אתו חזק כי הוא ינחילנה את ישראל".

ובזה מבואר מדוע אמר משה ליהושע חזק ואמץ, דהיינו על זה שינחיל את ישראל, אלא שהקדים לומר לומר כי אתה תבוא עם העם הזה, שמזה שראית שמכל העם נשארו רק אתה וכלב עם העם "הזה", היינו העם שלא היה במנין הפקודים הראשון, כך תתקיים הבטחת ה' שאתה תנחילנה, שתבוא עם העם, ולכן כפל "ואתה", כי הם שני ענינים. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹² תמצית דבריו: עוד טעם שאמר תבוא את העם, ולא אמר תביא את העם, כי התכוון משה לומר ליהושע, שמזה שאתה נשארת מכל המנין הראשון יחד עם כלב, ואתה וכלב בלבד תבוא עם העם הזה, שלא היה במנין הראשון, והתקיימה הבטחת ה' שיהושע ישאר עם כלב, כך גם תתקיים הבטחת ה' שאתה תנחילנה.

[ז]

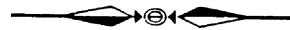
לאלעזר, אמר כי אתה תבא את העם הזה, אבל השם יתברך שהיה יודע שלא יהיה צריך אליו, לכן אמר כי אתה תביא את העם הזה, אתה לבדך ודו'¹⁰.

[ז]

(לא, ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם:

¹⁰ תמצית דבריו: עוד ביאור בכונת חז"ל, שמשה רבינו ע"ה התכוון, שיהושע יצטרך את אלעזר הכהן לשאול באורים ותומים, לכן אמר אתה תבוא עם הזקנים, היינו אלעזר. אבל ה' ידע שלא יצטרך את אלעזר, כי נענש אלעזר שלא היה יהושע צריך לו, לכן אמר ה' תביא לבדך.

[ז]

¹¹ [ז] (לא, ז) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם ע"כ. יש לדקדק: [א]. ה. הרבה מהדקדוקים כבר ישב רבינו לעיל, אבל כך דרכו לתרץ בכמה אנפין, ששבעים אפין לתורה א. לאיזה ענין התכוון משה רבינו שאמר ליהושע חזק ואמץ. ואין לומר דהכונה שיחזק ויאמץ בהנהגה של העם, שהרי לא אמר אתה "תביא" את העם, שמשמעו שתנהיג את העם לבד, אלא אמר "תבוא" את העם, שמשמעו שיבוא יחד עם ישראל לארץ ישראל. ב. למה אמר העם "הזה", די לומר העם. ג. מדוע באמת לא אמר "תביא" והרי יהושע היה מנהיג ישראל, והוא הביא את ישראל, ומה הוא לשון "תבוא". ד. הרי עיקר חזק ואמץ היא הנחלת הארץ, והיה צריך לומר חזק ואמץ כי אתה תנחילנה, והפסיק בדבר אחר. ד. מדוע כפל וכתב "ואתה" תנחילנה.

אבל הביאור בכל זה, דלעיל כתיב (דברים א, לד-לח) "לד' וישמע ה' את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר: (לה) אם יראה איש בנאשנים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם: (לו) זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו יען אשר מלא

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ביאור דברי רבי דוסא בן ארכינס בירושלמי, שרבי אלעזר בן עזריה דומה לעזרא הסופר, ועיניו דומות לו

(לא, ט) ויתנה לכהנים בני לוי¹³. בירושלמי פרק א, ו דיבמות ראה את רבי אלעזר בן עזריה וקרא עליו (תהלים לו, כה) נער הייתי

[ז]

(לא, ט) ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל:

הקודש וכתב עברי, כי "ראוי לפי משפטי התורה אשר התורה תהא מסורה ביד הכהנים הלויים והזקנים אשר יש בהם כל מכמני השלמות, והפרושים היושבים בירושלים, וכל מי שנדבו לבו להתקרב אל התורה יבא לירושלים, כמו שמצאנו ברבי אליעזר בן הורקנוס (פרקי דרבי אליעזר א), והיו הישיבות הגדולות אשר נקבצו כל הראוי בהם לפי חכמת בינתם, וכן מצאנו בספרי על קרא (דברים יד, כג) למען תלמד ליראה את ה' [הביאו תוס' בבא בתרא כא, א (ד"ה כי ציון)], ומפני זה היה התורה כתובה בכתב עברי, למען לא ילמד מי שאינו ראוי, ויהיה כזורק אבן למרקוליס, ולא ירהב הנער בזקן לאמר גם אנכי הרואה ויודע סתרי החכמה כמך".

"אמנם עזרא ראה בזמנו לפי פזור ישראל בעמים, והשכח מאתם עקרי תורה [כאשר מצאנו בנחמיה ודברי הימים] ונסתם החזון ובטלו הרואים באספקלריא המאירה, יותר נאות לכתבה בלשון מוכן לכל הרוצה לדעת, וחכמות בחוץ תרונה (משלי א, כ), ומוטב להגיע אל המטרה הנאותה להרחיב הדעת בארץ, [כאשר באמת נתפשטה עד מאוד התורה בזמן בית שני, כידוע], ולסבול ההיזק המגיע אשר כבר הגיע מזה בבית שני כידוע מתלמידים שלא שימשו כל צרכם (סנהדרין פח, ב), וזה שפט ברוח הקודש, רוח אלקי אשר הופיע עליו ממרום, והפליגו חכמינו זכרונם לברכה זה, עד כי אמרו (סנהדרין, שם) ראוי היה עזרא להנתן תורה על ידו כמו על ידי משה, ואמרו (סנהדרין כד, א) עילם זכתה ללמוד ולא ללמד, כל זכתה כו', עיין רש"י".

הנה ראינו ששיטתו של עזרא הסופר היתה להעדיף לפרסם את התורה, ולהרבות בתלמידי חכמים, למרות שזה יביא נזק שיהיו תלמידים שלא שימשו כל צרכם, כי ראה עזרא הסופר שלאור ירידת הדורות, עדיף להרבות בריבוי התורה ולסבול את הנזק של תלמידים שאינם ראויים, מאשר למעט בהרבצת התורה ולהנחילה רק לתלמידים ראויים, ולכן אמרו חז"ל על דניאל שהיה בעילם שלמד ולא לימד, מה שאין כן עזרא הסופר למד ולימד. ובזה יבואר כוונת רבי חנינא בן דוסא, כי אותה שיטה שהיתה לעזרא הסופר, היתה לרבי אלעזר בן עזריה שהיה דור עשירי לעזרא הסופר.

"וכן מצאנו ענין כזה לרבי אלעזר בן עזריה, שרבן גמליאל הנשיא היה בדעתו לסתום כל דבר המקובל, ולבלי לפרש טעמו, כאשר מצאנו לו בכמה

¹³ [ז] (לא, ט) א.ה. הנחתי בביאור, מקומות רבים מלשונו הטהור של רבינו הגדול שנכתב באריכות, אלא שהוספתי ביאורים, ודבריו מצויינים במרכאות]. "ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל" ע"כ. גרסין בירושלמי ביבמות (א, ו) ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי מעשה שנכנסו זקנים אצל ר' דוסא בן הרכינס כו' ראה את רבי אלעזר בן עזריה וקרא עליו (תהלים לו, כה) נער הייתי גם זקנתי. מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא. ועיניו דמיין לדידיה" ע"כ. פירוש, ראה רבי דוסא בן ארכינס את רבי אלעזר בן עזריה, וקרא עליו את המקרא (תהלים לו, כה) "נער הייתי גם זקנתי", שאף על פי שהיה נער בן שמונה עשרה, גדל זקנו והיה נראה כזקן (קרבן העדה), היינו שמכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא הסופר, ועיניו דומות לעזרא הסופר.

ויש לדקדק: א. הרי רבי דוסא בן ארכינס לא ראה את עזרא הסופר, שהיה דור עשירי לעזרא הסופר (ברכות כז, ב), ואיך אמר שראה שהוא דומה לעזרא הסופר. ב. מה הכונה שקרא עליו את המקרא נער הייתי כו' מה בא ללמד בזה. ג. מה נתכון שאמר שעניו דומות לעיניו של עזרא הסופר.

אבל הביאור בכל זה הוא, דכונת רבי דוסא בן ארכינס הוא לא על דמיון חיצוני של קלסטר פנים, אלא לדרך עמוקה של הנהגה בהרבצת התורה, כמו שכתוב כאן בפרשה, שמשה רבינו נתן את התורה בראשונה לבני לוי, ועזרא הסופר היה כהן, והם ברוח קדשם יחליטו איך לפרסם את התורה. דהנה יש שתי שיטות בהנהגת לימוד התורה, יש דרך להנחיל את התורה רק לתלמידים הגונים, ולהזהר שהתורה לא תתפשט לתלמידים ואנשים לא ראויים. ויש דרך להפיץ ולפרסם את התורה לכל. ובכל דרך יש מעלה וחסרון, דאם נפרסם את התורה להכל, יביא באמת ריבוי בלימוד התורה, אבל מצד שני יבואו תלמידים שלא ראויים וילמדו את התורה, ויש דרך למעט בהפצת התורה, ויש בזה מעלה כי התורה תמסר באיכות רק למי שראוי לה, אלא שיש חסרון בזה שלא תתפרסם התורה כל כך.

וגרסין בסנהדרין (כא, ב) "אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא: בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי". והטעם שניתנה תורה דוקא בלשון

משך חכמה

פרשת וילך-שובה, פסקא א-ז-מינוי יהושע

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' א תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

שימשו כל צרכם (סנהדרין פח, ב), וזה שפט ברוח הקודש, רוח אלקי אשר הופיע עליו ממרום, והפליגו חכמינו זכרונם לברכה זה, עד כי אמרו (סנהדרין, שם) ראוי היה עזרא להנתן תורה על ידו כמו על ידי משה, ואמרו (סנהדרין כד, א) עולם זכתה ללמוד ולא ללמד, בל זכתה כו', עיין רש"י. וכן מצאנו ענין כזה לרבי אלעזר בן עזריה, שרבן גמליאל הנשיא היה בדעתו לסתום כל דבר המקובל, ולבלי לפרש טעמו, כאשר מצאנו לו בכמה מקומות מקובל אני מאבותי, וכן שלא לקבל רק הנאות להגיע אל מטרות השלמות ולמעט התלמידים, וכל מי שאין תוכו כברו אל יכנס (ברכות כח, א), לא כן רבי אלעזר בן עזריה, מצאנו לו שמיד שישב בנשיאות אמר כל הרוצה לכנוס יבא ויכנס, ואתוספו ארבע מאות ספסלי בבי מדרשא (ברכות, שם), וכן בכמה מקומות תמצא שמפרש טעם של דבר, עיין בחגיגה (ג, א) טף למה באין, אלא כדי ליתן שכר טוב למביאיהן, וכן בכל מקום הפליג בהתפשטות התורה וריבוי לומדיה. והוא שאמר ועינו, רצונו לומר עינו הצופיה למרחוק, הבטה כללית, כמו עיני העדה (במדבר טו, כד), וכמו עיניך יונים (שיר השירים ד, א) [עיין מדרש (שם, א, ב)], בהבטה אל הנהגת הכלל, הוא דומה להנהגת עזרא הסופר, ונכון¹⁴.

הסנהדרין עיני העדה (במדבר טו, כד), וכמו עיניך יונים (שיר השירים ד, א) ואמרו במדרש (שם, א, ב) [[שהם הסנהדרין שהם הצופים על מבט האומה בכללות, בהבטה אל הנהגת הכלל, והוא דומה להנהגת עזרא הסופר, ונכון. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁴ תמצית דבריו: ביאור דברי רבי דוסא בן ארכינס בירושלמי, שאמר שרבי אלעזר בן עזריה דומה לעזרא הסופר, ועינו דומות לו, דשיטת עזרא הסופר היתה לפרסם את התורה שתהיה נלמדת לכל, וזה עדיף, למרות שעל ידי זה יהיו תלמידים שאינם מהוגנים, כי לצורך מיעוט התורה זה עדיף, ולכן שינה את כתב התורה לאשורית שמובנת לכל. וכך גם היתה שיטת רבי אלעזר בן עזריה, דלא כרבן גמליאל, אלא העדיף לפתוח שערי בית המדרש לכל אחד, ולפרסם התורה להכל, ולכן אמר שעינו דומות לעזרא הסופר, שענינים מורה על הבטה וצופיה.

כו' מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא ועינו דמיין לדידיה. הענין, כי מצאנו בעזרא ששינה הכתב (סנהדרין כא, ב), והוא כי באמת יאות לפי משפטי התורה אשר התורה תהא מסורה ביד הכהנים הלויים והזקנים אשר יש בהם כל מכמני השלמות, והפרושים היושבים בירושלים, וכל מי שנדבו לבו להתקרב אל התורה יבא לירושלים, כמו שמצאנו ברבי אליעזר בן הורקנוס (פרקי דרבי אליעזר א), והיו הישיבות הגדולות אשר נקבצו כל הראוי בהם לפי חכמת בינתם, וכן מצאנו בספרי על קרא (דברים יד, כג) למען תלמד ליראה את ה' [הביאו תוס' בבא בתרא כא, א (ד"ה כי ציון)], ומפני זה היה התורה כתובה בעברי, למען לא ילמד מי שאינו ראוי, ויהיה כזורק אבן למרקוליס, ולא ירהב הנער בזקן לאמר גם אנכי הוראה ויודע סתרי החכמה כמוך. אמנם עזרא ראה בזמנו לפי פזור ישראל בעמים, והשכח מאתם עקרי תורה [כאשר מצאנו בנחמיה ודברי הימים] ונסתם החזון ובטלו הרואים באספקלריא המאירה, יותר נאות לכתבה בלשון מובן לכל הרוצה לדעת, וחכמות בחוץ תרונה (משלי א, כ), ומוטב להגיע אל המטרה הנאותה להרחיב הדעת בארץ, [כאשר באמת נתפשטה עד מאוד התורה בזמן בית שני, כידוע], ולסבול ההיזק המגיע אשר כבר הגיע מזה בבית שני כידוע מתלמידים שלא

מקומות מקובל אני מאבותי, וכן שלא לקבל רק הנאות להגיע אל מטרות השלמות ולמעט התלמידים, וכל מי שאין תוכו כברו אל יכנס (ברכות כח, א), לא כן רבי אלעזר בן עזריה, מצאנו לו שמיד שישב בנשיאות אמר כל הרוצה לכנוס יבא ויכנס, ואתוספו ארבע מאות ספסלי בבי מדרשא (ברכות, שם), וכן בכמה מקומות תמצא שמפרש טעם של דבר, עיין בחגיגה (ג, א) טף למה באין, אלא כדי ליתן שכר טוב למביאיהן, וכן בכל מקום הפליג בהתפשטות התורה וריבוי לומדיה.

ועל פי זה מתישב היטב כוונת רבי דוסא בן ארכינס, דבוודאי לא ראה בעיניו את עזרא הסופר, אלא התכוון לומר, שרבי אלעזר בן עזריה דומה לעזרא הסופר בשיטתו, ולכן קרא עליו את המקרא נער הייתי וגם זקנתי, שלמרות שהיה רבי אלעזר בן עזריה צעיר ונער, היתה בינתו כאדם זקן, כיון שכדי להחליט להרביץ תורה ולפרסם את התורה ולסבול את הנזק מתלמידים שאינם ראויים, זה יכול לעשות רק מי שרוח הקודש בקרבו, ודעתו כדעת זקן, לכן קרא עליו את המקרא נער הייתי וגם זקנתי, ולכן אמר שעינו דומות לו, שענינים הוא מרמז על הבטה כללית הצופיה למרחוק, כמו שכתוב על

